

ORTAOKUL 8. SINIF İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK KONULARININ ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLARIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Zafer Tangülü*
Ayşe Tosun**
Burcu Kocabıyık***

ÖZET

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi günümüzde ilkokuldan yükseköğretime kadar okutulan zorunlu ve en önemli derslerden biridir. Türk İnkılâbının eğitimdeki amacı, genç nesillerimize geçmiş ve günümüz arasında bağlantı kurularak milli ruhu etkin kılabilmektir. Böylesine önemli bir ders olan İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu araştırmanın amacı da İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunları öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirmek ve konuya öğretmenlerin gözünden bakabilmektir. Tarama modeliyle gerçekleştirilen çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan ve 5 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir anket formu kullanılmıştır. Öğretmen görüşlerini belirlemek için oluşturulan açık uçlu sorular, alanyazın taraması, öğretmen ve uzman görüşleri sonucu hazırlanmıştır. Araştırmanın evrenini Muğla il merkezinde görev yapan İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerini okutan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklem grubu random (rastgele) yöntemi ile belirlenerek Muğla il merkezi okullarında görev yapan 10 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulgulara göre genel olarak İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin programda uygulanan 2 saatlik ders süresinin yetersiz olduğu, öğretim teknolojileri, yöntem teknik ve materyal açısından ise öğretmenlerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi, öğretmen görüşleri, ortaokul.

EVALUATION OF THE PROBLEMS ENCOUNTERED IN TEACHING 8TH GRADE REVOLUTION HISTORY AND KEMALISM SUBJECTS ACCORDING TO TEACHERS OF SOCIAL SCIENCES

ABSTRACT

Revolution History and Kemalism has been one of the important courses given from primary education to high education. The purpose of the course is to pass down the national soul of the country in order to make young generations aware of and put up connection between our past and current. Even though it is such an important course, there have been problems encountered in the syllabus of the course from beginning to today. The objective

*Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, zafertangulu@mu.edu.tr

**Muğla Sıtkı Koçman Univ., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler Eğitimi AD, ela.1453@hotmail.com

***Muğla Sıtkı Koçman Univ., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler Eğitimi AD, burcukocabiyik1991@gmail.com

of this research is to evaluate the problems encountered within the perspective of the teachers of the course and thus we will be able to reach the so called kitchen of the subject. So, descriptive case study was chosen as the research methodology. To identify the views of the teachers; open-ended questions, literature review, teacher and supervisor idea inventories were prepared. The scope of the study consists of the teachers of social sciences teaching the course revolution history and Kemalism and working at the central province of Muğla city. The participants are randomly chosen 10 teachers of social sciences among the scope. According to the results obtained, 2 hours of Atatürk's principles and revolution history per week is seen not enough and also the conditions of schools in terms of teaching technologies, method and approach and materials was not well, too.

Key words: *Revolution history of Republic of Turkey and Kemalism course, teachers views, middle school.*

1.GİRİŞ

Tarih, milletlerin varoluşunun önemli kuvvetlerindedir. Bu vesileyle birlikte yaşamın, istikrarın, milli değerlerin ve ortak karakterin oluşmasında öncü bir disiplin olarak öğretim hayatımızın içinde önemli bir yer tutmaktadır. Tarihi genel anlamda bu yönüyle ele alan görüşü İbn-i Haldun şu sözlerle ifade etmiştir. “*Bilesin ki, tarih, gerçekte, dünyanın “umran”ı ve “umran”ın doğal yapısında belirmiş durumlar demek olan insanların “toplumsal yaşamları” konusunda bilgi vermektir*” (Haldun, 1977: 123). Bu bağlamda tarih sosyal bir varlık olan insanın, bireyler arasındaki yaşamışlığına gerçekçi bir açıdan bakabilmektir. Bu gerçeklerin ışığında, toplumsal gelecek adına yaşantıların aktarımıdır. Bu nedenledir ki bireyin yaşamı adına hafıza ne kadar önemli ise, bir milletin devamlılığı içinde tarih aynı öneme sahiptir. Hafızasını kaybeden bir bireyin geleceği olmayacağı gibi tarihin yüz çeviren bir toplumunda geleceği olmayacaktır. Bu çerçevede toplumların veya milletlerin varlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri onlar için bir hafıza niteliğinde olan tarihi öğrenmeleriyle doğru orantılıdır (Köstüklü, 1998). Milli ruhun bireyler arasında özümsemesinde rol oynayan tarih bilinci, ülkemizde bireyleri toplumsal yaşama kazandıran, günün şartlarına uygun milli ve evrensel değerleri amaç edinmiş bir disiplin olarak öğretim hayatımızda yer edinmiştir (Eraslan ve Kaşkaya, 2005).

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin ülkemiz eğitim-öğretimindeki başlangıcını 1925 yılında verilen “İhtilaller Tarihi” dersi oluşturmaktadır. Dersin eğitim sistemimizde belirli bir program dâhilinde okutulması ve Türk inkılâbı fikrinin bireylere daha etkin niteliklerle aktarılması düşüncesiyle, 1933’de İstanbul Üniversitesine bağlı “İnkılâp Tarihi Enstitüsü” kurulmuştur (Doğaner, 2005). Atatürk’ün desteğiyle, Türk inkılâbının öncülerinden olan Prof. Dr. Yusuf Hikmet Bayur, Mahmut Esat Bozkurt, Recep Peker ve Prof. Dr. Yusuf Kemal Tengirşenk tarafından dersler okutulmaya başlanmıştır. Recep Peker’e göre dersin amacı; İnkılâp sürecini yaşamış, bu aşamaya ön ayak olmuş kişilerin ruhunda en kuvvetli ileri hareket unsuru olan sıcaklığı ve coşkuyu, ulusal çalışma hayatına çıkacak olan genç Türk nesillerine aşılama ve onları yaşadığımız inkılâp prensipleri ile yetiştirip vazifeye hazırlamaktır (Aslanapa,1997). Atatürk ilke ve inkılâplarının ilköğretim

programına eklenmesi 1936 yılında gerçekleşmiş olup program içerisinde açıklanan misyonlardan birisi de “*ilkokula devam eden çocukları; kuvvetli, cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik, inkılâpçı yurttaşlar olarak yetiştirmek*” şeklinde belirtilmiştir. 1980’ li yıllara kadar dersin konuları ilköğretim kademesinde, Tarih, Hayat Bilgisi, Yurttaşlık Bilgi ve Sosyal Bilgiler dersleri içerisinde yer almıştır (Tangülü, 2011).

Milletimizin Milli Mücadele sonucu yaşadığı hayati zorlukların ve kültürel taassubun bireyler arasında birleştirici güç olması adına, günümüzde genç nesillere “Atatürkçülük” kavramının aktarılması önemlidir. Buna yönelik zamanla ders içeriğinde “Atatürkçülük” boyutunun kazandırılması adına bir takım yapılanmalara gidilmiştir. 1982 tarihinde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın (TTKB) 20.02.1982 tarih ve 32 sayılı, 24.09.1986 tarih ve 126 sayılı kararları ile ilköğretim II. Kademe ve Orta Öğretim Kurumlarında “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi” dersi ismine “Atatürkçülük” kelimesi eklenerek “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” olarak ismi değiştirilmiştir (Yılmaz, 2005). Buna ilişkin olarak Atatürkçülüğün öğretimi Milli Eğitim Bakanlığınca ilgili konulara dayanarak ilk ve ortaöğretimdeki öğretim programlarına ve ders kitaplarına aktarılması konusu, TTKB’nın 24.04.1986 tarih ve 95 sayılı kararı ile kabul edilmiştir (MEB,1986). Temel derslerin yeni öğretim programlarını geliştirme sürecinde ders kazanımlarının Atatürkçülükle ilgili konular programıyla eşleştirilmesini gerekli kılmıştır. Neticede Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı “Atatürkçülükle İlgili Konuları Geliştirme ve İnceleme Özel İhtisas Komisyonu” kurulmasına öncü olmuştur (Ata, 1990). 2005’te ilköğretim programlarının yenilenmesiyle birlikte Atatürkçülük konularının 1-8. Sınıflar arasında kaynaşıklık ilkesine uygun olarak yatay ve dikey dağılım doğrultusunda, öğrenci hazır bulunuşluğuna göre ve program içeriğine uygun olarak ilişkilendirilmeye çalışıldığı görülmektedir (Ata, 2012).

Dünyadaki sosyal, bilimsel ve eğitimsel alandaki değişim ve gelişimle birlikte bilgi artışının yaşanması, bilginin yönetilmesi sorunu ortaya çıkarmıştır. Özellikle Atatürk ilke ve İnkılâpları Tarihi dersinin içerik yönünden geniş olması, işlevsel programda içeriğin bireylere aktarılmasında zorluk yaşatmaktadır. Bu nedenle bireyin hazırbulunuşluk düzeyi ve toplumun ihtiyaçlarını ne derece karşılayıp karşılamadığı sorgusuyla “Ne öğretilim?” , “Nasıl öğretilim?” gibi sorularının ortaya çıkmasında da etkili olmuştur (Tangülü, 2013). 2005 de öğretim programların yenilenmesi, eğitim felsefesi açısından davranışçı kuramdan vazgeçilip oluşturmacı (Constructivist) anlayışın aktif kılınmasıyla birlikte eğitimde başarısının sadece amaç ve içerik ile yeterli olmayıp hedeflenen davranışların gerçekleştirilme aşaması olan eğitim durumunun niteliğine de bağlı olduğu görülmektedir ki bu da eğitim durumunu oluşturan unsurları önemli kılmaktadır (Emiroğlu, 2005; Aslan, 2005: 107). Ülkemizdeki tarih eğitiminde yaşanan sorunların, daha bir önemle düşünülmesi gereken konular üzerinde düğümlendiğini ve sorunları aşmanın yolu olarak da eğitim-öğretim siteminin ve süreçlerinin bilimsel ve teknolojik gelişmelerle uyumlu bir biçimde sürekli olarak yenilenmesinden geçtiğini ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin temelini teşkil eden Atatürk İlke ve İnkılâplarını kavrayan, benimseyen ve devamını sağlama bilincinde olan öğrenciler yetiştirmeye çalışan bu ders ve konularının öğretiminin, hiç kuşku yoktur ki şansa bırakılmayacak kadar ciddiye alınması, eğitim-öğretim sürecinde

baştan sona her türlü detayın önceden planlanması gerekmektedir (Dönmez ve Yazıcı, 2008).

2.Araştırmanın Amacı

Ortaokul 8. Sınıf İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözüm yollarının değerlendirilmesine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde programdan kaynaklanan sorunlar nelerdir?
2. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde materyal ve yöntemden kaynaklanan sorunlar nelerdir?
3. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde öğrencilere yönelik öğrenme ve öğretme sürecinde yaşanan sorunlar nelerdir?
4. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde ölçme ve değerlendirme alanında yaşanan sorunlar nelerdir?
5. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde sınıf yönetimi konusunda yaşanan sorunlar nelerdir?

3. YÖNTEM

Araştırma tarama modelinde betimsel bir durum saptamasıdır. Durum çalışması var olan durumunun derinlemesine incelenmesini, durumu meydana getiren nedenleri ve nedenler arasındaki bağlantıların belirlenmesinde etkili olmaktadır. Yıldırım ve Şimşek'e (2005) göre durum çalışması bir veya birkaç duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri üzerine derinlemesine araştırma yapmayı sağlar.

Bu araştırmada elde edilen verilerin genelleme kaygısı içermemektedir. Elde edilen veriler yalnızca çalışma grubu için geçerlidir. Yin'e (1984) göre durum çalışması uzun zaman alır ve durum çalışması genellemelere izin vermemektedir. Araştırmada yöntemin durum çalışması olarak seçilmesinin iki önemli nedeni vardır. Bunlardan birincisi durum çalışması var olan durumu doğal ortamında tarafsız olarak belirlemeyi sağlamaktadır. Merriam (1998) durum çalışmasını bir örneğin, olgunun veya sosyal birimin, yoğun, bütüncül bir biçimde tanımlanması ve analiz edilmesi olarak tanımlamıştır. Araştırmada durum çalışması kullanılmasının ikinci nedeni, durum çalışması var olan durumunun derinlemesine incelenmesini, durumu meydana getiren nedenleri ve nedenler arasındaki bağlantıların belirlenmesinde etkili olmasıdır.

3.1.Verilerin Toplanması

Araştırmanın evrenini Muğla il merkezinde görev yapan İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerini okutan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklem grubu rastgele bir seçimle belirlenerek, çalışma 2013-2014 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Muğla ili içerisinde yer alan değişik ortaokullarda görev yapan 8. sınıf Türkiye

Cumhuriyeti Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersine giren 10 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır

Araştırmada veriler, 2013-2014 eğitim-öğretim yılı, II. yarıyıl sonunda Mayıs ayında, açık uçlu sorulardan oluşan anket tekniğiyle toplanmıştır. Verilerin toplanması için, araştırmanın amaçları doğrultusunda beş açık uçlu soru yazılı olarak öğretmenlere yöneltilmiştir. Bu sorular hazırlanırken öğretmenlerin belirttiği ana noktalardan ve ilgili alinyazından hareketle, beş açık uçlu sorudan oluşan bir anket oluşturulmuştur.

Bu anketin kapsam geçerliliği için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nden Sosyal Bilgiler ve Eğitim Bilimleri alanında iki farklı uzman görüşü ve bir Türkçe öğretmenin görüşleri alınarak hazırlanan soruların amacı ölçtüğü yönünde olumlu görüşler alınmış ve üç sosyal bilgiler öğretmeni ile de pilot görüşme gerçekleştirilerek soruların anlaşılabilirliği kontrol edilmiştir.

3.2.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde durum çalışmalarında sıkça kullanılan betimsel analiz yöntemlerinden faydalanılmıştır. Bu nitel araştırma da verilerinin, betimsel ve içerik çözümlemesi yapılmıştır. İçerik çözümlemesi; verilerin kodlanması, kategorilerin (temaların) bulunması, kodların ve temaların organize edilmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleşmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu nedenle, araştırma verilerinin çözümlenmesi sürecinde, öğretmenlerin verdikleri yanıtlar, araştırma amacına göre kodlanmıştır. Verilerden hareketle, kodların benzerlik ve farklılıkları, birbiriyle ilişkili olmaları dikkate alınarak kategoriler oluşturulmuş ve her bir öğretmenin görüşü, orijinal formu ve anlamı bozulmadan bu kategorilere yerleştirilmiştir. Nitel verilerin çözümlenmesi betimsel analizlere (doğrudan alıntılara) uygun olarak yapılmıştır. Veriler, genel ve alt kategorilere göre düzenlenmiş ve işlenmesi için kavramsal bir yapı oluşturulmuştur. Daha sonra, her bir kategorinin hangi sıklıkla tekrar ettiği (frekansı) bulunmuştur. Böylece, nitel veriler nicel hale dönüştürülmüştür. Burada temel amaç; güvenilirliği arttırmak, yanlılığı azaltmak ve kategoriler arasında karşılaştırmalar yapmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Verilerin analizinde, toplamda ne kadar görüş ifade edildiğinin görülmesi açısından toplam frekanslar verilmiştir. Öğretmenlerin her bir soruya cevaplar ortak kavramlar altında kodlanarak tekrarlanma sıklıklarına göre kendilerine yönlendirilen sorular kategorileştirilerek tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenler bazı sorulara birden fazla cevap verdiği için bazı tablolarda tekrarlayan frekanslar olmuştur. Araştırmanın gizliliğini ve güvenilirliğini korumak adına, öğretmenler alfabetik sıralama ile (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10) kodlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen verilerin doğrultusunda İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik bulguları ortaya koymak adına öğretmen görüşlerini içeren toplam 5 tane açık uçlu soru incelenerek aşağıdaki verilere ulaşılmıştır.

İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde programdan kaynaklanan sorunlara ilişkin cevapları araştırmamızın 1. alt problemini oluşturmaktadır. Buna ilişkin veriler tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğretmenlerin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde programdan kaynaklanan sorunlara ilişkin cevapları

Cevaplar	f
1 Kazanım sayısının fazla olması	1
2 Konuların karmaşık olması	1
3 Ders içeriğinin nesnel tarih anlayışından öte subjektif olması	1
4 Ders programında konu ayrıntısı ve ünite sayısının yoğun olması	2
5 Ders süresinin yetersiz olması	7
6 Kalıp yargıların fazla olması	1
7 Konular arasında bütünlük sağlanamaması	1
8 Ders içeriğinin bilgiyi ezbere aktarması	1

Tablo 1 'de İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde programdan kaynaklanan sorunların öğretmen görüşlerine göre oranları belirtilmiştir. 10 öğretmen tarafından cevaplanan bu soruda göze çarpan ilk sorun "ders süresinin yetersiz olması" dır. Ortaokul 8. sınıfta Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin programda uygulanma süresi haftada 3 ders saati (toplam 108 saat) olarak işlenirken, 20.07.2010 tarih ve 75 sayılı Kurul Kararı ile haftalık 2 ders saatine (toplamda 72 saat) düşürülmüştür. Buna ilişkin olarak öğretmenlerin mevcut olan ders programının işlevsel (uygulamadaki) program içerisinde istenilen zamanda aktarılmasının imkânsız olduğunu göstermektedir. Ders süresinin haftada 3 saatten 2 saate düşürülmesi istenilen öğretme ve öğrenme durumunu zorlaştırmaktadır.

Ata (2012)'de kazanım kelimesini "öğrenme öğretme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlar" olarak tanımlanmıştır. Öğretmenlerimizin % 40 'ı tarafından belirtilen kazanım sayısının az olan ders saati için yetersiz kalmasıdır. 8. sınıf İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders saatinin azaltılmasıyla birlikte toplam kazanım sayısı 80 tanedir. Bunun sonucunda İnkılâp Tarihindeki kazanım sayısı ve ders saati örtüşmemekte ve içeriğin istenilen zamanda transferini olanaksız kılmaktadır. Bu sorun sadece dersin istenilen zaman ölçüsünde aktarımını değil oluşturmacı anlayışa dayalı olarak öğrenciyi merkeze alan öğrenim durumlarını da kısıtlamaktadır. Milli Eğitim amaçları doğrultusunda belirlenen istedik davranışların, öğrenciye aktarılması mevcut düzende olanak vermemektedir.

Geçmiş de uygulanan İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersleri ile günümüzdeki İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin mümkün olduğunca çok bilgiyi iletmek üzere sistemleştirdiği dile getirilir. Tablo 2'de yer alan sorunda buna yönelik problemi ortaya koymaktadır. "Ders programında konu ayrıntısı ve ünite sayısının yoğun olması" ifadesi ile dersin istenilen zamanda etkin ve uygulanabilirliğine imkân vermemekte ve öğrenmede öğrenciyi pasif kılmasına neden olmaktadır. Nitekim her daim daha az sayıda konuyu derinlemesine öğrenmenin faydaları dile getirilmişse de bunun pratiğe aktarımı yeterli olmamıştır (Gardner, 2006). Görüldüğü üzere ders süresinin yetersizliği, programın yoğunluğu, ders içeriği, kazanım sayısının fazla olması İnkılâp Tarihi öğretiminde birbirini etkileyen sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya katılan öğretmenlerin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde materyal ve yöntemden kaynaklanan sorunlara ilişkin cevapları

	Cevaplar	f
1	Sınıfların kalabalık olması yöntem kullanımını engellemesi	1
2	Okullarda materyalin olmaması ya da yetersiz olması	6
3	Ders süresinin yetersiz olması	1
4	Kazanımların yöntem ve istenilen strateji uygulamaya elverişli olmaması	1
5	Kitabın öğrenci gelişim düzeyinin üstünde olması	1
6	Yöntem ve teknolojik materyal kullanımının bilinmemesi	2

Eğitimci örüntülenmesi istenen değerlerin, okuryazarlığın, disiplinlerin en iyi şekilde nasıl aktarılacağına ve dengeli bir gerçek, güzel ve iyi anlayışının nasıl yerleştirileceğine karar vermelidir (Gardner, 2006). İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde yetkin bir öğrenme adına öğretmenin kullanmış olduğu materyal ve yöntem önemlidir. Özellikle dersin soyut ve teorik bir disiplin olması öğretme işinde şansa bırakılacak bir süreç olmadığını göstermektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğuna baktığımızda %60'lık kısmı okullarda materyal yetersizliğinden yakınmaktadır. Bunun sonucu öğretim durumlarında dersin anlatım yöntemiyle işlendiği ve materyal olarak sadece ders kitabıyla sınırlı kaldığı sorununu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca ders içeriğinin bilgi aktarmaya (ezber) odaklı olması öğretim durumlarında öğrenciyi pasif kıldığı da belirtilmiştir.

Araştırmada her bir öğretmenin farklı sorun yaşadığı Tablo 2'de belirtmiş olup dikkat çekici olan maddelerden biride öğretmenler arasında %20 oranında yöntem ve teknolojik materyal kullanımının bilinmemesidir. Özellikle mesleki kıdem açısından 21 yıl ve üzeri kişilerde sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum süreç içerisinde öğretimin hitap etme(anlatma) ya da hitap edilme işi olmadığı tersine aktif ve inşa edici bir süreç olduğu görüşünün pratikte yeterli düzeyde uygulanmadığını göstermektedir (Dewey, 1996). Yel (2005)'e göre geleneksel eğitim-öğretim uygulamamız içinde, öğrenciler ezberle yöneltilerek kavramların manaları üzerinde durulmamakta ve bu durum üniversiteye kadar öğrencinin kavram manalarını bilmeden sadece ezberleyerek bilgiyi taşıdığına vurgu yapmaktadır.

Tablo 3: Araştırmaya katılan öğretmenlerin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde öğrencilere yönelik öğrenme ve öğretme sürecinde yaşadığınız sorunlara ilişkin cevapları

	Cevaplar	f
1	Konuların ilgi çekici olmaması	1
2	Öğrenci hazır bulunuşluğunun yetersiz olması	4
3	Derse karşı öğrenci tutumlarının farklı olması	1
4	Konuların fazla olması	1
5	Ders süresinin az olması	1
6	Öğrencilerin ders içinde konu dışı sorular sorması	2
7	Benzer kazanımların tekrar edilerek öğrenci dikkatini dağıtması	1
8	Öğrencinin tarih konularını günümüz değer yargılarına göre yorumlaması	1

Tablo 3’de, İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde öğrencilere yönelik öğrenme ve öğretme sürecinde yaşanan sorunlara öğretmenlerin vermiş oldukları cevapların oranları gösterilmiştir. Tabloda öğretmenler tarafından en çok dile getirilen ilk sorun “Öğrenci hazır bulunuşluğunun yetersiz olmasıdır.

Hazır bulunuşluk, herhangi bir davranışı yapma adına öğrencinin gerekli ön bilgi, tutum ve beceriye sahip olmasıdır. Eğer ki öğrencide istendik bir davranış gerçekleştirmek isteniyorsa birey kazanacağı yeni davranış olgunlaşma ve öğrenme sonucu kişinin belli davranışları yapabilecek düzeye gelmesi gerekmektedir (Selçuk,1996). Öğretmenlerin % 40’ının hazır bulunuşluk sorununa ilaveten öğrencinin ders öncesi çalışma yapmadığını, verilen ödevlerin önemsiz görüldüğü ve öğrencilerde benmerkezci tavırların fazla olduğu belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplardan biride % 20 oranında öğrencilerin ders içinde konu dışı soru sormalarıdır. Öl kodlu öğretmen bu duruma yönelik öğrencinin ders içinde konu dışı sürekli soru sormaları sonucu tüm sınıfın dikkati dağılmakta ve bireyler arasında sözlü münakaşa yaşanmakta olduğunu belirtmiş. Sınıf içindeki ortamın sorun yaratması öğrenmeyi olumsuz kılmakta ve öğretme işinin gerçekleşmesine imkân vermemektedir.

Tablo 4: Araştırmaya katılan öğretmenlerin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde ölçme ve değerlendirme alanında yaşanan sorunlara ilişkin cevapları

Cevaplar	f
1 TEOG(Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sınavı nedeniyle ölçmede çoktan seçmeli soruların uygulanması	3
2 Ölçme aracı hazırlamada yeterli bilgi sahibi olunmaması	1
3 Ölçme-değerlendirmeye yeterli vaktin ayırlanamaması	1
4 Kazanım odaklı soru hazırlamanın TEOG(Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sınavı nedeniyle uygulanamaması	1
5 Kazanım ve içeriğin niceliksel yönden fazla olması istenilen ölçme değerlendirmeye imkân vermemesi	1
6 Öğrencinin aldığı notu beğenmemesi	1
7 Öğrenciler açık uçlu sorulara cevap verememesi	1
8 İnternet üzerinde hazırlanan soruların kullanılması	1

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu olan %40’ı “TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sınavı nedeniyle ölçmede çoktan seçmeli soru uygulanmakta” olduğunu belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerimizin en çok kullandıkları ölçme değerlendirmelerden biride test olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna ilişkin Ö5 kodlu öğretmenin cevap olarak okul başarısının önemli olması sebebiyle TEOG sınavına yönelik testin kullanılması sonucu farklı ölçme-değerlendirmenin kullanılmadığını belirtmiştir. Milli eğitimce uygulamaya konulan TEOG Sınavı 2013 - 2014 eğitim - öğretim yılından başlayarak altı temel ders (Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Yabancı Dil) için 8’inci sınıfta öğretmen tarafından dönemsel olarak yapılan sınavlardan bir tanesi Milli Eğitimce ortak olarak uygulanmaktadır.

Tablo 5: Araştırmaya katılan öğretmenlerin İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde sınıf yönetimi konusunda yaşanan sorunlara ilişkin cevapları

	Cevaplar	f
1	Öğrencinin informal (çevreden) öğrenme ile kazandığı bilgi sınıf ortamında ayrılıkçı fikirleri ortaya çıkarması	1
2	Dersin sadece bilgi aktarmaya odaklı olması nedeniyle öğrencinin motive olmaması	2
3	Sınıfların kalabalık olması	2
4	TEOG sınavı sonucunda öğrencilerin derse ilgisiz kalması	2
5	Kazanımların öğrenci dikkatini çekmemesi sonucu öğrencinin aktif olmaması	1
7	Öğrencinin derse karşı ön yargısının olması	2

Tablo 5’ya göre öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda her birinin farklı sorunları olduğu görülmektedir. Eğitimde birincil kaynaklar olan öğrenci, öğretmen, program, kaynaklar sınıfın içinde yer alır. Bu mevzu bize eğitimde yönetim kalitesinin büyük ölçüde sınıf yönetimi kalitesine bağlı olduğunu gösterir (Başar, 2002). Bilindiği üzere sınıf yönetimini etkileyen birçok faktör bulunmakta bunlardan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak belirttikleri en önemli sorunlardan birinin sınıfların kalabalık olması olduğu görülmektedir. “sınıfların kalabalık olmasıdır. Bu durum sınıf iklimini etkileyip bireylerin dikkatinin daha kolay dağılmasına, farklı tekniklerin uygulanmasına imkân vermemekle birlikte daha çok anlatım yönteminin kullanılmasına neden olabilmektedir.

Araştırma verilerinde öğretmenler tarafından belirtilen farklı bir sorunda “TEOG sınavı sonucunda öğrenciler derse ilgisiz kalıyor” olmasıdır. Sınav öncesi ve sonrası öğrencilerde motive olma durumu ve stres derslere karşı olan ilgiyi azaltmakta diyebiliriz.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinin İlköğretim kademesinde karşılaşılan sorunları öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen sorunları belirlemek ve çözüm önerileri getirmek amacıyla oluşturulan bu çalışmada, bulgular içerisinde en dikkat çeken sonuçlar şu şekilde belirtilmiştir:

Araştırmaya katılan öğretmenler, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde %80 oranında bir katılımı programdan kaynaklanan sorun neticesinde ders süresinin yetersiz olduğuna vurgu yapmışlardır. 2010 yılında ders süresinin 2 saate düşürülmesiyle birlikte içerik ve konu derinliği açısından geniş olan İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin bir eğitim-öğretim yılında istenilen zamanda hedeflenen performansın gerçekleşmesine olanak vermemektedir. Ders süresindeki bu yetersizlik sadece konu yetiştirmeye değil genelden özele doğru bir takım sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Öğretmenlerimizin konuları yetiştirmek adına ders içinde öğrencilerin bireysel farklılığını göz önüne alması mümkün olmayıp üst düzey becerilerin kazandırılması da bu çerçevede zorlaşabilmektedir. Özellikle yeni yapılandırılan eğitim sistemimizde kazanım odaklı, istenilen beceri ve değer aktarımı mühim olmasına rağmen kısıtlı bir zamanda nitelikli öğrenme yaşantılarının aktif kılınmasını olumsuz yönde

etkilemektedir. Ders süresini yetersizliğine ilişkin Şimşek ve Güler (2013)'in ortaöğretim düzeyinde yapmış oldukları araştırmaya göre öğretmenlerin en yüksek algıladıkları sorun olarak da ders saatinin az olduğu ifade edilmiştir. Bu mevzu sadece ilköğretim kademesinde değil ortaöğretim düzeyinde de belli başlı bir sorun olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Öğretmenlerin derste kullandıkları materyal ve yonteme ilişkin elde edilen bulgular neticesinde farklı yöntem ya da materyal kullanılmamaktadır. Okullarda sık karşılaşılan materyal eksikliği sonucunda İnkılâp tarihi dersinin öğretiminde öğrenci algısı yönünden konu bütünlüğü sağlanamamakta ve eğitim sisteminin çıktılarında sorgulayan öğrenci yerine bilgiyi hazır alan öğrenci profili oluşturmaktadır. İlköğretim kademesinde öğrencilerin buldukları gelişim dönemi de dikkate alındığında sözel ve soyut içeriğe sahip olan İnkılâp tarihi dersinin somut verilerle sunulması önem arz etmektedir. Lakin bulgulara göre dersin ağırlıklı olarak öğretmen merkezinde düz anlatım ve soru-cevap yöntemlerinin uygulandığı doğrultusundadır. Bu durum kısa zaman aralığında bilginin keşfedilmesinden çok hazır alınmasına sebep olmaktadır. Aslan(2005) 'a göre bilgi iletişim ve eğitim teknolojilerindeki hızlı değişimlere karşın, tarih öğretimi düz anlatıma ve soru-cevap yöntemine dayalı bir yaklaşımdan kurtulamadığı için yeni teknoloji ve yaklaşımlar öğretim sürecinde kullanılmamaktadır. Materyal olarak sadece ders kitabının kullanılması da önemli bir sorun olmakla birlikte bu durum öğrencinin derse karşı olan motivesini ve ders içindeki hazırbulunuşluk düzeyini olumsuz etkilediği söylenebilir. Safran(2006)'a göre Türkiye'de ilköğretimden yükseköğretime kadar İnkılâp Tarihi dersinin aynı içerik, aynı yöntem-tekniklerle ve benzer materyallerle sunulması farklı düzeylerde aynı sorunların yaşanmasına neden olduğunu belirtmiştir. Akbaba (2009)'nın İnkılâp Tarihi dersine ilişkin elde etmiş olduğu verilerde dersin sürecinde kullanılan öğretim yöntemlerine içinde en çok düz anlatım olduğunu ve derste en çok kullanılan öğretim materyalinin de ders kitabı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca İnkılâp Tarihi dersine ilişkin Yükseköğretim düzeyinde araştırma yapan Eraslan ve Kaşkaya (2011)'nin araştırmada elde ettikleri bulgularda öğretim elemanlarının derste daha etkili anlatım kullanabilecekleri öğretim yöntem ve teknikler varken düz anlatımı kullanmayı tercih ettikleri ifade edilmiştir. Netice itibariyle ortaöğretim, yükseköğretim kademelerinde belirlenen sorunlar ilköğretim düzeyinde de görülmektedir. Bu durum özellikle gelişim açısından farklı dönemlerdeki bireylere aynı kalıpların sunulması mevzunun belli bir kademede yaşanmayıp tümünü etkilemesi yönünde önemli bir noktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretim durumlarında karşılaşılan birincil sorun öğrenci hazır bulunuşluğunun yetersiz olmasıdır. Bireyin bilişsel, duyuşsal, devinimsel açıdan derse hazır olmaması istendik davranışların gerçekleşmesinde önemli bir sorun teşkil edebilmektedir. Bireyin dersi sıkıcı ve ezbere dayalı olarak görmesi de bu soruna neden olabileceğini düşünmemize yol açmaktadır. Ayrıca ön bilgi eksikliğinin yaşanması öğrencilerin konu bütünlüğünü net bir şekilde oluşturmaması neticesinde sınıf yönetimi sorununa da sebebiyet verebilmektedir.

Araştırma sonucu ölçme ve değerlendirmede göze çarpan en önemli bulgu 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) Sınavı sonucu kazanım odaklı soru hazırlanmasına engel olmakla birlikte öğrencide istendik davranışların gerçekleşme oranını da düşürebileceğini

yorumlayabiliriz. Özellikle TEOG Sınavında test tekniğinin kullanılması nedeniyle ilköğretimde öğretmenler tarafından da okul başarısının mühim görülmesi sonucu ölçme-değerlendirme aşamasında ölçme aracı olarak testin kullanıldığı görülmüştür. Söz konusu durum hem şans başarısını yükseltebilir hem de istenilen kazanım, beceri ve değer benimsenmesini zorlaştırabilmektedir. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik ölçme-değerlendirme durumlarında öğrenci görüşünü alan Yel (2005)'in bulgularına göre öğrenci ezberciliğe sevk edilerek, analiz-sentez becerilerinin engellendiğine vurgu yapmıştır. Söz konusu olan bu durum süreci ön plana almaktan öte sonuca dayalı ölçme-değerlendirme yapılmasına neden olabilmektedir.

Sınıf yönetimine baktığımızda iki sorunun aynı oranda öğretmenler tarafından cevaplandığı görülmektedir. Sınıfların kalabalık olması öğretmen ve öğrenciyi psikolojik yönden etkilemekle birlikte sınıf içinde düzeni ve öğrenme, öğretim sürecini de etkilemektedir. Oluşturmacı anlayışın çerçevesinde sınıfta öğrencinin merkeze alınması beklenirken bu durumla birlikte sınıfta heterojenliğin dikkate alınmasını da zorlaştırmaktadır.

Sınıf yönetimine yönelik başka bir bulguda bireylerin çevreden kazandıkları informal öğrenmelerdir. Bu mevzu bazen sınıf içinde farklı görüşlerin çatışmasına ya da bireyin olaylar arasında net bağlantı kuramamasına ve çelişki yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu durum özellikle Milli eğitimin genel amaçlarını da belirleyen İnkılâp Tarihi dersinin toplum ve bireyler arasında yeterince içselleştirilmediği sorununu da ortaya çıkartabilmektedir.

6. ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar ışığında şu öneriler getirilebilir;

*Türk eğitim sistemimizde genel amaçlar çerçevesinde belirleyici rol olan ve bireyler arasında bütünleştirici güç olması adına Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders saatinin 2 saatten daha fazla olması gerektiği aşikârdır. Muhteva genişliği(ünite sayısı) ve derinliğinin(ayrıntı) fazla olması, beklenen kazanımların, beceri ve değerlerin kazanılma problemini çıkarmakta bu nedenle ders içeriğinin bir dönemde içerisinde daha az ünite sayısı ve ayrıntısı ile verilmesi gerekmektedir. Buna istinaden de çocukların gelişim dönemleri de dikkate alınarak bu yaş döneminin özellikleri çerçevesinde bilginin transferi sağlanmalı ve kitaplar bu yönde yazılabilir.

*Öğrenciler ders kitaplarındaki görsel öğeleri net biçimde kestirememektedir. Bu sebeple materyal açısından ders kitaplarındaki görsel öğeler solgun renkte veya öğrenciler tarafından net olarak anlaşılmadığı için iyileştirilmesi gerekmektedir.

*Ders kitaplarına ilaveten öğretmen veya öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıracak çeşitli materyal, araç-gereç hazırlanabilir.

*Kişi hayatı her daim ilgi çekici olmuştur. Özellikle günümüzde çocukların tarihi olayları televizyon ya da internet üzerinden yanlış bilgilerle öğrenmelerine çözüm olacak şekilde İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin insan ve toplum hayatı üzerine kurulu bir disiplin olması da dikkate alınarak derslerde çizgi dizi dergi ya da film tarzında biyografilerden yararlanılabilir.

KAYNAKÇA

- Aslan, E., "Türkiye'de Tarih Eğitiminin Sorunları". *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 2005, 106-114.
- Aslanapa, O., *İlk İnkılâp tarihi ders notları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1997.
- Ata, B., *İlköğretimde Atatürkçülük konularının öğretimi: öğrenci kompozisyonlarında Atatürkçülük*, 21'nci Yüzyılın Başında Kemalizm'in Anlaşılması ve Anlatılmasındaki Sorunlar, Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1990.
- Ata, B., Sosyal bilgiler öğretim programı. Cemil Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.33-47). Pegem A Akademi, Ankara 2012.
- Başar, H., *Sınıf yönetimi* (6.Baskı), Pegem A Yayıncılık, Ankara 2002.
- Dewey, J., *Demokrasi ve Eğitim* ,(Çev. Tahsin Yılmaz), Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1996.
- Doğaner, Y., "Yükseköğretimde Atatürk ilke ve inkılaplarının öğretimi ile ilgili düşünceler", *İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* ,(Editör; Mehmet Saray ve Hüseyin Tosun), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2005. 281-286
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K., *Türkiye Cumhuriyeti. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2008.
- Emiroğlu, G., "İlköğretim düzeyinde inkılâp tarihi ders ve konularının öğretimi: Metot ve etkinlikler", *Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Öğretimi*, (Editör; Yasemin Doğaner) Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara: 2006, 97-119.
- Eraslan, C. Kaşkaya, A., "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi'nin uygulanmasına yönelik öğretim üyesi görüşleri: Sorunlar ve çözüm önerileri", *ATAM*, 27, 2011, 325-350.
- Gardner, H., *Eğitimli akıl*,(Çev. Özden Akbaş), Morpa Yayınları, İstanbul 2006.
- Haldun, İ., *Mukaddime*, (Çev. Turan Dursun), Onur Yayınları, Ankara 1977.
- Karasar, N., *Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (11.Basım), Nobel Yayıncılık, Ankara 2002.
- Kaymakçı, S. Er, H., "Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi üzerine yapılan tezlerin analizi", *CTAD*, 9, 2009, 165-180.
- Köstüklü, N., *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*, Kuzucular Ofset, Konya 1998.
- Merriam, S. B., *Qualitative Research and case study applications in education* (second edition), Jossey-Bass Publishers, San Francisco 1998.
- Milli Eğitim Bakanlığı, *Tebliğler Dergisi. Atatürkçülükle İlgili Konuların Öğretim Programlarına Aktarılması* ,Sayı:2212, Ankara 1986

MEB, (2010). 8. Sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim Programı, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=41>, adresinden 12.05.2014 tarihinde alınmıştır.

Safran, M., *Tarih eğitimi makale ve bildiriler*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.

Selçuk, Z., *Eğitim psikolojisi*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 1996.

Şimşek, A. ve Güler, M., “Öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerine göre lise Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin öğretiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 2013, 545-575.

Tangülü, Z., 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde gazete kullanımı ve buna ilişkin öğretmen görüşleri (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2011.

Tangülü, Z., “8. Sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde gazete kullanımının öğrencilerin bu derse ilişkin tutum ve başarısına etkisi”, *Turkish Studies*, (8), 2013, 779-788.

Yel, S., “İlköğretim Okullarında Atatürk İlke ve İnkılaplarının Öğretilmesinde Yeni Yöntem ve Yaklaşımlar”, *İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (Editör; Mehmet Saray ve Hüseyin Tosun), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2005., 109-144.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H., *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (4. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005.

Yin, R., *Case study research: Design and methods*. Sage Publishing, Beverly Hills, CA 1984.

Yılmaz, M., “İlk, Orta ve Yükseköğretimde İnkılap Tarihi Dersleri. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi”, *İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, (Editör; Mehmet Saray ve Hüseyin Tosun) Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2005, 25-42.